Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми

Тетяна ЗОРОЧКІНА,

аспірант кафедри загальної педагогіки і психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є впровадження творчих, проблемних методів навчання і виховання, що мають на меті формування інтелектуально розвиненої, духовно багатої та творчої особистості. Реалізація цього завдання потребує підготовки педагога-професіонала, педагога-майстра, здатного працювати з обдарованими дітьми, а також зумовлює необхідність створення нової моделі підготовки майбутніх учителів у ВНЗ.

Концептуальні положення підготовки вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми були сформульовані за результатами дослідження процесу професійної підготовки творчого педагога. Основна ідея концепції ґрунтується на теоретичних і методичних засадах підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми з урахуванням актуальних проблем розвитку сучасної професійної педагогічної освіти.

У концепції визначено мету і завдання вдосконалення навчально-виховного процесу. Метою є створення умов для підготовки вчителя. Завданням – підготовка творчого педагога, який би забезпечив індивідуальний розвиток дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, потреб та інтересів.

Педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми становить схему проектування педагогічних заходів, що забезпечують ефективність процесу підготовки вчителя. До педагогічної моделі включаємо теоретичні й методичні засади підготовки вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми. Коротко охарактеризуємо теоретичні засади.

Концептуальне бачення розв'язання проблеми підготовки творчого вчителя, який вміє працювати з обдарованими дітьми, випливає з аналізу сучасних педагогічних та психологічних праць. Концепція визначає суть підходу до обґрунтування принципів, критеріїв відбору і конструювання змісту програми, посібників, встановлення їх функцій. Відбір змісту навчального матеріалу (програм, посібників) здійснювався відповідно до принципів науковості, доступності, системності. Ми дотримувалися також принципів реформування освіти: демократизації – з метою забезпечення самореалізації особистості студента; гуманізації – для налагодження відносин співробітництва між учителем і учнем, створення сприятливих умов для виявлення і розвитку здібностей дитини, її уяви та творчого мислення.

При конструюванні змісту посібників особливу увагу звертали на реалізацію таких дидактичних функцій: інформаційної, яка передбачає високий науковий рівень навчального матеріалу посібників; самоконтролю, самоосвіти, закріплення, для чого в посібниках розміщено апарат засвоєння змісту (завдання, запитання, тести, словник тощо); розвивальної та виховної (підібрано відповідний матеріал, спрямований на розкриття знань, який студенти добирають до лабораторних занять та уроків під час проходження педагогічної практики).

При конструюванні змісту посібників навчально-методичного комплексу здійснювали реалізацію зазначених принципів та функцій, базуючись на працях провідних вітчизняних та зарубіжних учених (В.Галузинський, М.Євтух *[2]*, В.Краєвський, І.Лернер *[8]*, Д.Зуєв *[5]*), в яких визначено дидактичні вимоги до створення посібників.

З огляду на теоретичне підґрунтя підготовки творчого вчителя початкових класів, схарактеризуємо методичні засади, які враховують різні педагогічні умови.

Спираючись на дослідження Л.Коваль *[7]*, Я.Кічук *[6]*, Л.Табакової *[15]*, Л.Хомич *[16]*, А.Кузьмінського, Н.Тарасенкової, І.Акуленко *[9]*, О.Малихіна *[11]*, О.Савченко *[13]* та ін., виокремлюємо основні компоненти підготовки вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми. До них ми зараховуємо: мотиваційний, змістовий, процесуальний, креативно-діяльнісний, рефлексивний компоненти, аналіз яких представляємо.

Мотиваційний компонент можна визначити як провідний, оскільки він спрямовує навчальний процес на розвиток у студентів потреби в

© Т.Зорочкіна, 2011

професійному вдосконаленні, спонукає до тієї чи іншої діяльності, орієнтує на формування інтересу.

Наведемо висловлювання окремих науковців щодо ролі цього компонента у професійній підготовці вчителя. Зокрема, Л.Табакова зазначає, що формуванню мотивації під час навчального заняття можуть сприяти такі прийоми діяльності викладача: створення сприятливої психологічної атмосфери; застосування в навчальному процесі колективних форм діяльності; залучення студентів до оцінної діяльності; визначення спеціальних завдань на усталювання окремих аспектів мотивації; створення ситуації успіху; визначення близьких і далеких цілей; спонукання до нової діяльності; посилення інтересу до різних видів діяльності; спрямування на самоконтроль; створення ситуації вільного вибору *[15, с. 238]*.

Л.Хомич під час дослідження професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів звертає увагу на особливу роль мотиваційного компонента: «Студент чітко уявляє чому і навіщо йому потрібно виконати певну конкретну дію або розв'язати конкретне завдання, яке значення це має для його сьогоднішнього навчання і для майбутньої роботи» *[16, с. 118]*.

На думку вчених А.Кузьмінського, Н.Тарасенкової, І.Акуленко, мотив – це внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує інтерес особистості до пізнавальної діяльності, активізує розумові зусилля. Мотив є внутрішнім рушієм навчання *[9, с. 73]*.

Як зазначає О.Малихін, наявність сталих внутрішніх мотивів навчальної діяльності є провідним стимулом прагнення правильно, науково обґрунтовано підходити до організації власної самостійної діяльності в комплексі й за напрямами окремих блоків дисциплін, кожного предмета зокрема, а також їх складових, модулів, розділів, тем, конкретної лекції, семінарського, практичного чи лабораторного заняття *[11, с. 228–229]*.

В Енциклопедії освіти пропонується таке визначення: мотивація учіння – складна система спонукань, що зумовлюють спрямування активності індивіда на отримання, перетворення і збереження нового досвіду (знань, умінь, способів, дій, вражень, уподобань) *[18, с. 528]*.

Обов'язковою ознакою особистісно орієнтованого навчання, зазначає О.Савченко, є сильний мотиваційний потенціал учня (авансування успіху, спонукання до самоаналізу, самооцінювання, самопізнання; включення змісту, що має особистісне значення для учнів тощо) *[13, с. 5]*.

Позитивна мотивація майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми, на нашу думку, ґрунтується на: формуванні інтересу до професії та прагнення застосувати знання, уміння, навички в навчальному процесі початкової школи, стимулюванні розвитку мислительних процесів студента, усвідомленні майбутніми вчителями мети вивчення дисциплін згідно з навчальним планом, їх теоретичного і практичного значення для майбутньої професійної діяльності, мобілізації творчих сил студента у процесі оволодіння основами педагогічної діяльності.

Ознаками мотиваційного компонента є: потреба в освіті, нових враженнях, спілкуванні з дітьми, в управлінні процесом мислення школярів, зокрема й обдарованих; спрямованість активності на розвиток якостей і здібностей особистості та пізнавальної мотивації до навчання; орієнтація на стимулювання пізнавальних інтересів, наявність внутрішніх стимулів діяльності та саморозвитку; позитивне ставлення до творчого пошуку в роботі з обдарованими дітьми; формування мотивів досягнення успіху в професійній діяльності як особистої цінності, як утвердження особистості в ролі вчителя; позитивне ставлення до професії, до учіння, потреба набувати знання, зацікавленість навчальним матеріалом та здобуттям додаткової інформації самостійно; усвідомлення цілей та завдань навчання; прагнення до осягнення знань, умінь, навичок, які знадобляться в майбутній педагогічній діяльності.

Серед характеристик ***змістового компонента*** виокремлюють: використання можливостей змісту навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми; отримання майбутнім учителем повних і глибоких предметних знань про основи педагогічної діяльності, про різні прийоми й методи індивідуальної та групової роботи з обдарованими дітьми, добір завдань для самостійної роботи.

Змістовий компонент охоплює: знання принципів, закономірностей змісту підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми; знання, пов'язані з організацією навчально-наукової діяльності, із засвоєнням змісту новітніх технологій навчання, характеристик творчих, обдарованих дітей, що сприяє взаємодії з ними.

Змістовий компонент у нашому дослідженні спрямований на формування методичного змісту програми спецкурсу «Підготовка творчого вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми»; навчально-методичного комплексу «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми», до складу якого входять посібники: «Промовисті картки: дидактичний матеріал до вивчення курсу «Я і Україна. Природознавство», «Методика викладання курсу «Я і Україна. Природознавство» та сільськогосподарської праці: Навчально-наочний посібник у схемах, таблицях, малюнках», «Тлумачний словник-довідник понять і термінів з педагогіки креативності»; створення засобів контролю (анкет, текстів контрольних робіт та графіків їх проведення; критеріїв та показників оцінювання якості підготовки майбутніх учителів); ознайомлення зі змістом понять, що є ключовими в теоретичному осмисленні сутності підготовки творчого вчителя до роботи з обдарованими дітьми; опанування майбутніми вчителями змісту новітніх технологій.

Критеріальними ознаками змістового компонента є: набуття знань щодо опрацювання різних видів джерел філософської та психолого-педагогічної літератури; оволодіння певним обсягом знань з предметних та дидактико-методичних дисциплін; акцентування уваги студентів на основних теоретичних положеннях, базових поняттях; впровадження інновацій у зміст підготовки (оновлення змісту, засвоєння змісту новітніх технологій та підходів).

Ми вважаємо, що зазначені вище види знань є науково-теоретичним підґрунтям для процесуального, креативно-діяльнісного та рефлексивного компонентів підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з обдарованими дітьми.

Процесуальний компонент – це навчально-виховний процес з використанням різноманітних форм, технологій, підходів, спрямований на набуття студентами компетентностей для оволодіння алгоритмом застосування знань, умінь, навичок та комплексу дій, ефективних у нових умовах, які сприяють формуванню навчальних компетенцій учнів, зокрема й обдарованих.

Провідні вчені (О.Савченко, Л.Хомич, М.Євтух, О.Сердюк та ін.) процесуальному компоненту приділяють значну увагу. Так, на думку Л.Хомич, процесуальний компонент – це проектування педагогічної діяльності залежно від вікових та індивідуальних особливостей учнів; ефективне використання методів і засобів навчання в умовах спільної діяльності вчителя й дітей; організація співпраці учнів *[16, с. 152]*.

Безумовно, під час проектування змісту занять необхідно орієнтовуватися на цілеспрямоване формування навчальної діяльності студентів, тобто на її процесуальні особливості. Інакше, як зазначають М.Євтух та О.Сердюк, «навчально-виховні цілі переважно віддзеркалюють не перспективи розвитку студентів у навчанні, а склад навчальної інформації. Таким чином, структура навчальної діяльності студентів потрапляє у залежність від змісту й послідовності навчального матеріалу, себто методологічний бік навчання поступається місцем химерним візерункам інформативності. Врешті-решт, таке навчання не реалізує функції виховання й розвитку особистості в навчально-пізнавальній діяльності» *[4, с. 74]*.

На нашу думку, процесуальний компонент як операційний бік навчального процесу передбачає впровадження у навчально-виховну діяльність сучасних підходів, інновацій, пов'язаних з оновленням змісту і використанням новітніх технологій, з метою підготовки творчого вчителя та забезпечення апробації і реалізації методичної системи підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми в умовах динамічних змін сучасного суспільства.

Як критерії процесуального компонента виокремлюємо: володіння прийомами, методами, засобами педагогічної діяльності, необхідними вміннями, навичками, що визначають функціональну готовність учителя до роботи з обдарованими дітьми та дають змогу оперувати науковими знаннями і фактичним матеріалом; моделювання та проведення уроків із застосуванням сучасних підходів (особистісно орієнтованого, дослідницького, диференційованого, компетентнісного); вміння досягати поставленої мети самореалізації в педагогічній діяльності, в розвитку педагогічної техніки та майстерності, застосовувати набуті знання про сутність новітніх технологій (інтерактивних, інформаційних, диференційованого навчання тощо) в процесі проведення уроку чи його фрагментів на лабораторних заняттях або під час педагогічної практики, залучати обдарованих дітей до участі в інтелектуальних конкурсах, у розробленні дослідницьких проектів тощо; здатність стимулювати й розвивати ініціативу школярів, їхні здібності, що сприяє розвитку обдарованості, залучати дітей до обґрунтування певних положень, закономірностей.

Креативно-діяльнісний компонент під час підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми набуває важливого значення, оскільки він спонукає викладача відмовитися від усталеного підходу до організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, сприяє формуванню здібностей студентів до створення нового. Адже нині необхідною вимогою до діяльності вчителя початкових класів є робота в режимі творчості, завдяки чому педагог може активно взаємодіяти з обдарованою дитиною та активізувати її творчі можливості. Щоб підготувати вчителя до роботи з обдарованими дітьми, сам викладач має бути творчою особистістю, здібною до інноваційної діяльності, що характеризується дослідницькою, дискусійною формами. Результатом підготовки вчителя початкових класів буде його здатність до творчості, самоосвіти, новаторства.

Критеріальними ознаками креативно-діяльнісного компонента є: спрямування навчально-виховного процесу на підготовку майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми; створення творчої атмосфери під час оволодіння новітніми технологіями; дослідницько-творчий характер навчально-виховного процесу: дослідження інформації, написання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ), рефератів, анотацій, есе, висловлювання своєї думки, розв'язання наукових проблем, вирішення творчих завдань, підготовка проектів, упровадження нових ідей; переживання емоцій успіху, почуття задоволення, розвиток творчого критичного мислення; суб'єкт-суб'єктна взаємодія зі студентами; прояви творчості, активності, самостійності майбутніх учителів.

Завдання ***рефлексивної діяльності*** полягає в аналізі первинної діяльності, виокремленні в її процесі певних нових утворень, які могли б слугувати засобами побудови нових, більш досконалих процесів діяльності на якісно новому рівні *[11, с. 232]*; в усвідомленні професійних успіхів та недоліків, особистісних досягнень викладача ВНЗ, здатності

до корекції педагогічного процесу, пошуку нового *[7, с. 135]*.

Рефлексія в студентській академгрупі є чинником особистісно-професійного зростання, посилення свідомих мотивів поведінки особистості, прагнення до професійної самоефективності *[6, с. 71]*.

Рефлексивний компонент передбачає поточний контроль, організацію аналітичної діяльності, корекцію змісту, результатів, цілей і завдань підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми; узагальнення вивченого матеріалу, оволодіння прийомами самооцінювання, самоконтролю своєї професійної підготовки, результатів пізнавальної діяльності. В основу рефлексії покладено механізм зворотного зв'язку, який розкриває універсальність застосування рефлексивного принципу до різних сфер діяльності майбутнього вчителя; здійснення діяльності особистості, яка завжди прагне сформулювати своє ставлення до неї, зайняти певну позицію. Результативність функціонування запропонованої моделі забезпечується аналізом діяльності з підготовки творчого вчителя та рівня засвоєння студентами знань і вмінь, осмисленням власного практичного досвіду, розвитком критичного мислення студентів, здібностей, які визначають ціннісне ставлення до роботи з обдарованими дітьми.

На основі аналізу формування професійних умінь учителів початкових класів щодо роботи з обдарованими школярами та компонентів їх підготовки схарактеризовано показники підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми та підходи до виконання цього завдання, опис яких представлено в табл. 1.

Компоненти – мотиваційний, змістовий, процесуальний, креативно-діяльнісний, рефлексивний – репрезентують структуру підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми.

Простежимо, як представлено взаємозв'язок компонентів у працях учених. Як зазначає В.Семиченко, у проекції на педагогічну діяльність головним критерієм реалізації мотивації як структурного елемента буде репрезентування в ній інтересів іншої людини. Адже учні, як і вчитель, також мають системи актуальних потреб і відповідних мотивів. Сукупністю актуальних потреб визначаються мотиви, «які є рушіями діяльності» *[14, с. 305]*.

Цю думку поділяє Є.Шиянов, який, вважаючи основною метою сучасної педагогічної освіти формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутнього вчителя до педагогічної діяльності, зауважує, що нова мета педагогічної освіти потребує нового змісту й нової технології підготовки *[17, с. 136]*. Тобто відповідно до потреб сьогодення необхідно більше звертати увагу на змістовий та процесуальний компоненти в підготовці студентів.

Нам імпонує погляд Л.Хомич, яка зазначає: «Системність професійно-педагогічних знань і вмінь, їхня емоційна оцінка і практичне використання – інтегративні показники. Вони відображають єдність оволодіння змістово-процесуальною і мотиваційно-ціннісною сторонами педагогічної діяльності; динамічність і творчий характер знань і вмінь; єдність і взаємозв'язок пізнавальної і практичної діяльності студентів» *[16, с. 152]*.

На взаємозв'язок компонентів вказує І.Дичківська, яка розглядає структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, що взаємозумовлені та пов'язані між собою. При цьому дослідниця вважає, що мотиваційний компонент є «стрижнем, навколо якого конструюються основні якості педагога як професіонала» *[3, с. 282]*.

На підтримку думки про взаємозв'язки між компонентами висловлюється О.Мельникова: «Для самостійного здійснення нової діяльності вчитель має володіти не лише знаннями про неї, але й тими особистісними структурами (наприклад, мотивами), які виступають як фактор діяльності» *[12, с. 53]*.

Ми погоджуємося з поглядами вчених про те, що мотиваційний компонент є чинником діяльності. Якщо студент переконався в необхідності застосування новітніх технологій, у потребі набуття знань, реалізації здібностей та проведення дослідницької роботи в майбутній діяльності (мотиваційний компонент), він повинен ще й оволодіти необхідними знаннями щодо вдосконалення змісту навчальних предметів, насичення його творчими завданнями, вправами, набути знань про новітні технології (змістовий компонент), а також у нього мають бути вироблені практичні вміння щодо їх застосування у практичній діяльності (процесуальний компонент) під час проведення тренінгу на лабораторних заняттях у формі імітаційно-рольових ігор, проходження педагогічної практики, проведення уроків.

Як бачимо, від мотивів, зумовлених потребами, залежить зміст навчання, реалізація якого спрямовує на застосування новітніх технологій. Дотримання взаємозв'язку між названими компонентами сприяє формуванню у студентів здібностей до створення нового, а надалі – до роботи в режимі творчості, здатності до підтримання й розвитку здібностей обдарованих школярів, їхнього критичного мислення, спонукання до дослідницької діяльності (креативно-діяльнісний компонент), а також усвідомлення професійних досягнень, оволодіння прийомами самооцінювання, корекції педагогічного процесу, пошуку нового (рефлексивний компонент). Отже, готовність учителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми може бути сформована лише за умови цілісності її структурних компонентів.

Проаналізувавши підходи вчених до визначення значущості компонентів підготовки майбутніх учителів та зіставивши їх роль у розв'язанні проблеми нашого дослідження, ми можемо говорити про взаємозумовленість усіх компонентів навчальної діяльності (див. рис. 1).

Таблиця 1

Структура, підходи та показники підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми

Компоненти	Підходи				
	Компетентнісний	Особистісно-діяльнісний	Технологічний	Дослідницький	Диференційований
Мотиваційний	ПОКАЗНИКИ				
	Прагнення до осягнення знань, умінь, навичок, дій, які знадобляться в майбутній професійній діяльності. Орієнтація на наявність внутрішніх стимулів діяльності та саморозвитку	Потреба у спілкуванні з дітьми. Формування мотивів досягнення успіху в професійній діяльності як особистої цінності, як утвердження особистості в ролі вчителя	Потреба в освіті, оволодінні новітніми технологіями, в управлінні процесом мислення школярів, зокрема й обдарованих	Позитивне ставлення до творчого пошуку в роботі з обдарованими дітьми. Потреба набувати знання, зацікавленість матеріалом та здобуттям додаткової інформації самостійно. Мобілізація творчих сил	Стимулювання розвитку мислительних процесів при застосуванні диференційованих завдань
Змістовий	Отримання студентами повних і глибоких предметних та методичних знань про основи педагогічної діяльності. Акцентування уваги студентів на основних теоретичних положеннях, базових поняттях	Засвоєння знань про характеристики творчих, обдарованих дітей, що сприяє взаємодії з ними. Використання можливостей змісту навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, у процесі підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми	Інновації в змісті підготовки (засвоєння змісту новітніх технологій)	Інновації в змісті підготовки (оновлення змісту). Набуття знань, пов'язаних з організацією навчально-наукової діяльності. Розроблення методичного змісту підготовки творчого вчителя	Оволодіння знаннями про різні прийоми й методи індивідуальної та групової роботи з обдарованими дітьми, про добір завдань для самостійної роботи
Процесуальний	Навчальний процес, спрямований на набуття студентами компетентностей для оволодіння алгоритмом застосування знань, умінь, навичок та комплексу дій, ефективних у нових умовах і які сприяють формуванню навчальних компетенцій учнів, зокрема обдарованих	Вміння залучати обдарованих дітей до участі в інтелектуальних конкурсах, у розробленні дослідницьких проектів; стимулювати й розвивати їхню ініціативу, здібності, що сприяє розвитку обдарованості. Організація співпраці вчителя з учнем	Впровадження до навчального процесу інновацій, пов'язаних із використанням новітніх технологій, спрямованих на підготовку вчителя для роботи з обдарованими дітьми	Моделювання та проведення уроків із застосуванням сучасних дослідницьких прийомів, методів. Уміння залучати дітей до обґрунтування певних положень, закономірностей	Проектування педагогічної діяльності залежно від вікових та індивідуальних особливостей учнів в умовах спільної діяльності вчителя й школярів
Креативно-діяльнісний	Робота вчителя початкових класів у режимі творчості, завдяки чому педагог може активно взаємодіяти з обдарованими дітьми	Активізація творчих можливостей обдарованих школярів	Створення творчої атмосфери під час оволодіння новітніми технологіями	Забезпечення дослідницько-творчого характеру навчального процесу: дослідження інформації, написання ІНДЗ, рефератів, анотацій, есе, розв'язання наукових проблем, вирішення творчих завдань, підготовка проектів, упровадження нових ідей	Впровадження в навчальний процес диференційованих завдань з метою розвитку критичного мислення обдарованих дітей
Рефлексивний	Аналіз первинної діяльності, виокремлення в її процесі певних нових утворень, які б слугували засобами побудови нових, більш досконалих процесів діяльності	Визначення рівня оволодіння прийомами самооцінювання, самоконтролю, самоефективності, особистісно-професійного зростання	Механізм зворотного зв'язку, який розкриває ефективність застосування інноваційних технологій при роботі з обдарованими дітьми	Здійснення діяльності особистості, яка прагне сформулювати своє ставлення до неї, зайняти певну позицію	Визначення результативності застосування диференційованих завдань

Включення до навчально-виховного процесу визначених компонентів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності сприяє цілеспрямованій роботі з підготовки студентів до професійної діяльності, дає можливість майбутнім учителям самостійно і послідовно вирішувати питання її організації.

Проведене дослідження дало змогу визначити умови підготовки творчого вчителя до роботи з обдарованими дітьми.

1. Велику роль відіграє здатність викладача ВНЗ працювати в умовах творчого середовища інноваційного освітнього простору, що, як зазначає І.Дичківська, характеризується особливою діяльністю людини, яка не задоволена традиційними умовами і прагне якісно нових результатів *[3, с. 21]* не завдяки удосконаленню навчального процесу, а завдяки його кардинальній модернізації *[1, с. 102]*.

Ми підтримуємо такий підхід. Зокрема, створення творчого середовища під час виготовлення дидактичних матеріалів для школи та їх презентації ми визначили як одну з умов, що сприяє підвищенню рівня підготовки майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми.

2. Удосконалення змісту (розроблено і впроваджено спецкурс «Підготовка творчого вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми» та методичне забезпечення до нього); застосування таких методів самостійно-дослідницької діяльності, як складання портфоліо, створення проектів, публічна презентація, метод кейсів.

3. Використання інноваційних технологій (інтерактивних, інформаційних, диференційованого навчання).

4. Удосконалення форм навчального процесу (проведення лабораторних занять у комп'ютерному класі; виготовлення методичних посібників).

5. Спрямування компонентів навчально-виховного процесу (мотиваційного, змістового, процесуального, креативно-діяльнісного, рефлексивного) на підготовку вчителя до роботи з обдарованими дітьми.

6. Застосування сучасних підходів під час підготовки вчителя (особистісно-діяльнісного, компетентнісного, технологічного, дослідницького, диференційованого).

Наведемо узагальнені відомості про особливості сучасних підходів:

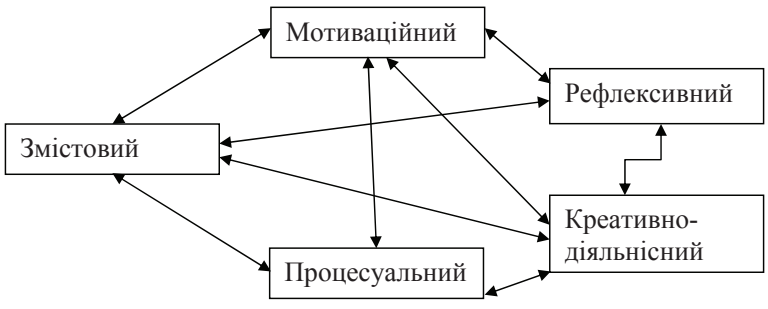

Рис. 1. Взаємозумовленість компонентів навчальної діяльності

– особистісно-діяльнісний підхід при оволодінні системою знань, умінь і навичок сприяє формуванню творчої особистості, яка, виконуючи професійні обов'язки вчителя, втілюватиме особистісно орієнтований підхід у процес навчання учнів початкових класів, зокрема обдарованих, адже ключовими поняттями особистісно орієнтованого підходу є «обдарованість», «здібності», «особистість»;

– диференційований підхід – диференціація за здібностями та успішністю в навчанні, за індивідуальними особливостями і можливостями учнів;

– технологічний – залучення всіх учнів до активного процесу пізнання шляхом запровадження сучасних технологій: інформаційних, інтерактивного, диференційованого навчання, спрямованих на самостійне свідоме набуття знань, розвиток обдарованості;

– компетентнісний – реалізується при використанні новітніх технологій у зв'язку із визначенням комплексу дій, спрямованих на співпрацю, самовдосконалення та самореалізацію.

Модель підготовки творчого вчителя до роботи з обдарованими дітьми в узагальненому вигляді представлена на рис. 2.

Література

1. ***Андрущенко В.П.*** Модернізація освіти: політика і практика / В.П. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – №3. – С. 12–17.
2. ***Галузинський В.М.*** Педагогіка: теорія та історія / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
3. ***Дичківська І.М.*** Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 252 с.
4. ***Євтух М.*** За педагогічною технологією: (До питання про нові методичні підходи при проектуванні навчальних занять у вищій школі) / М.Євтух, О.Сердюк // Вища освіта України. – 2001. – №1. – С. 71–81.
5. ***Зуев Д.Д.*** Проблемы теории школьного учебника и пути его совершенствования / Д.Д. Зуев // Сов. педагогика. – 1976. – №2.– С. 73–78.
6. ***Кічук Я.В.*** Формування правокомпетентного соціального педагога в умовах бінарної підготовки / Я.В. Кічук // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – Випуск 166. – Черкаси, 2009. – С. 67–72.
7. ***Коваль Л.В.*** Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : монографія / Л.В. Коваль. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 375 с.
8. ***Краевский В.*** Дидактические основания определения содержания учебника / В.Краевский, И.Лернер // Проблемы школьного учебника. – 1980. – Вып. 8. – С. 34–49.
9. ***Кузьмінський А.І.*** Наукові засади методичної підготовки майбутнього вчителя математики / А.І. Кузьмінський, Н.А. Тарасенкова, І.А. Акуленко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – 320 с.
10. ***Лутай В.С.*** Філософія сучасної освіти / В.С. Лутай. – К. : Магістр-S, 1996. – 256 с.
11. ***Малихін О.В.*** Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих

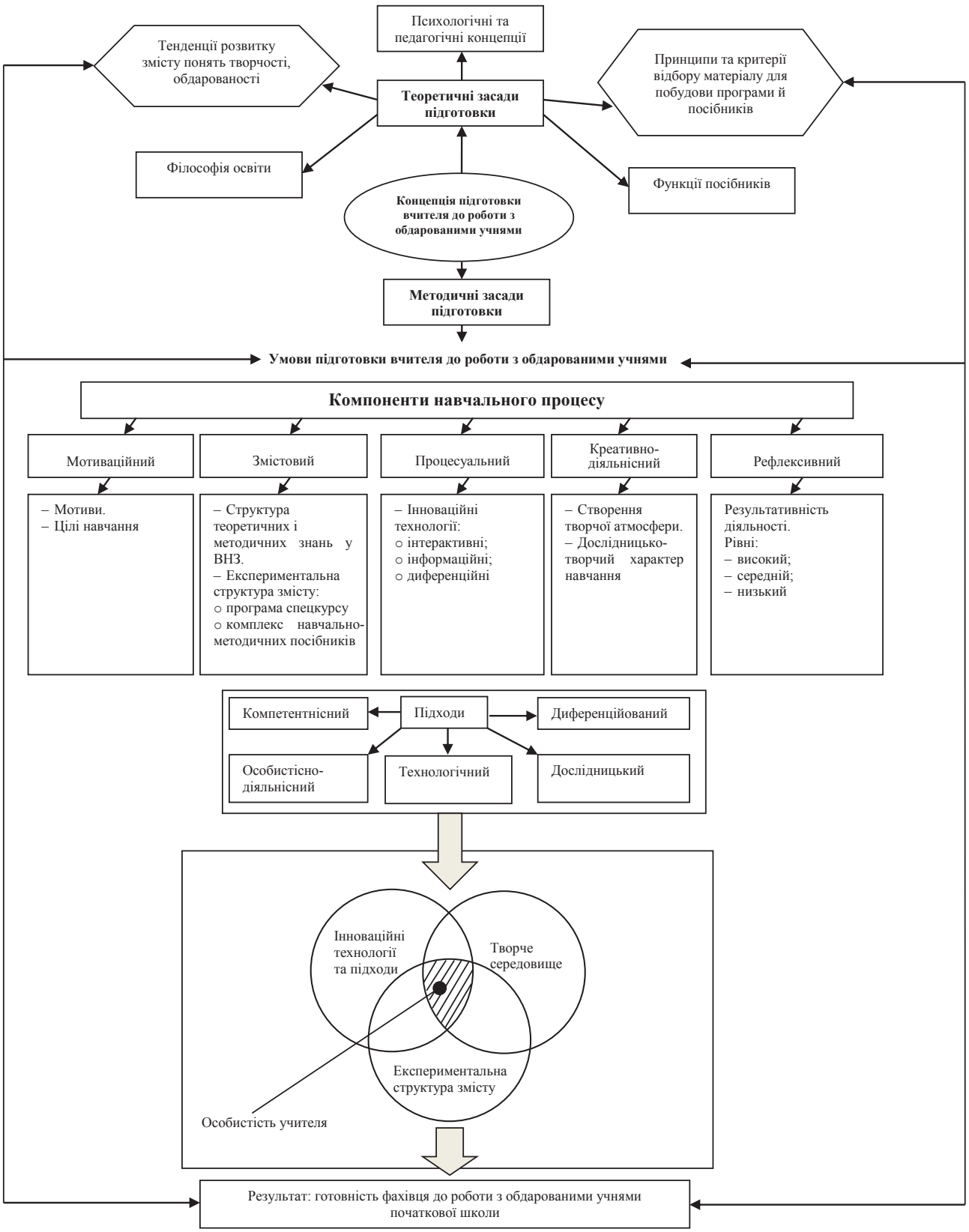

Рис. 2. Модель підготовки творчого вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми

педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / О.В. Малихін. – Кривий Ріг : Вид. дім, 2009. – 307 с.

12. *Мельникова Е.Л.* Психологическая модель подготовки учителя к работе с одарёнными школьниками : дис. … канд. психол. наук : 19.00.07 / Е.Л. Мельникова. – Москва, 1998. – 186 с.
13. *Савченко О.* Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовки майбутнього вчителя / О.Савченко // Шлях освіти. – 2003. – №3. – С. 2–6.
14. *Семиченко В.А.* Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. / В.А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
15. *Табакова Л.В.* Формирование учебной мотивации как средство достижения нового качества образовательного процесса в условиях профессионального образования / Л.В. Табакова // Психолого-педагогические ресурсы развития современного урока в достижении нового качества образования : сб. материалов XIII науч.-практ. конф. (Ульяновск, 15–16 октября 2009 г.). В 2 ч. – Ч. 1. – Ульяновск : УИПКПРО. – С. 235–240.
16. *Хомич Л.О.* Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К. : Магістр-S, 1998. – 200 с.
17. *Шиянов Е.Н.* Гуманизация педагогического образования: состояние и перспективы / Е.Н. Шиянов. – М., Ставрополь, 1991. – 206 с.
18. *Енциклопедія* освіти / гол. ред. В.Г. Кремень; члени редкол.: І.Д. Бех, Н.М. Бібік, В.Ю. Биков та ін. ; Акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

Анотації

Тетяна ЗОРОЧКІНА

Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми

У статті розглядається концепція підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми, визначено умови професійно-педагогічної підготовки творчого вчителя, здатного працювати зі здібними учнями.

Ключові слова: *концепція, підготовка вчителя, обдаровані діти, початкові класи.*

Татьяна ЗОРОЧКИНА

Концептуальные основы подготовки будущих учителей начальных классов к работе с одарёнными детьми

В статье рассмотрена концепция подготовки будущих учителей начальных классов к работе с одарёнными детьми, определены условия профессионально-педагогической подготовки творческого учителя к работе со способными детьми.

Ключевые слова: *концепция, подготовка учителя, одарённые дети, начальные классы.*

Tetyana ZOROCHKINA

Conceptual bases of preparation of future primary school teachers to work with the gifted children

The article examined the concept of training of future primary school teachers to work with the gifted children, defined the conditions of professional-pedagogical training of creative teachers, able to work with capable students.

Keywords: *concept, teachers training, gifted children, primary school.*

ПЕДАГОГИ-МИТЦІ: НИМИ ПИШАЄТЬСЯ УКРАЇНА

Веселкові кольори та казкові візерунки творчості Тамари Затинченко

Осередком просвіти і відпочинку кожної родини, центром духовного розвитку, який формує культурне середовище в місті Ізмаїлі та Придунайському регіоні, по праву вважається Ізмаїльська картинна галерея. Її історія бере свій початок з 1974 року, коли було створено художній відділ Музею О.В. Суворова. Колекцію галереї понад 15 років збирала і комплектувала ентузіаст музейної справи Е.М. Євдокимова, нині директор музею. 1 серпня 1987 року, згідно з Наказом Міністерства культури УРСР, Ізмаїльська картинна галерея стала філією Одеського художнього музею. 1994 року реорганізована у самостійний державний музей другої категорії обласного підпорядкування, колекція якого нараховує близько 5000 експонатів. 1999 року Одеська обласна державна адміністрація присвоїла картинній галереї статус Обласного центру естетичного виховання.

Картинна галерея разом із загальноосвітньою школою № 1 імені О.В. Суворова (директор Д.І. Дудченко) розробили комплексну програму «Музейна педагогіка» для роботи зі школярами. Згідно з програмою, в галереї створено клуб «У світі прекрасного», який із задоволенням відвідують діти. Їх приваблює чудова атмосфера музики, поезії, образотворчого мистецтва. У клубі проводяться заняття на теми: «Майстри народних промислів Придунайського краю», «Український рушник. Символіка», «Український живопис», «Гутне скло майстрів України», «Майстри декоративно-ужиткового мистецтва України і Придунайського краю» тощо.

Постійними стали уроки естетики для вихованців дитячих садків та учнів молодших класів шкіл регіону, на яких діти під акомпанемент фортепіано малюють, займаються ліпленням, ікебаною. Відомі митці Придунайського краю проводять майстер-

© Е.Євдокимова, 2011